

mozgásba, amely elől az egyén – mint katona – nem tud elmenekülni. Meg kell tehát mérköznie vele, a gépiséget eszközzé kell tennie, és ugyanakkor – nemcsak fizikailag, hanem spirituálisan is – állnia kell vele szemben a sarat. Ez csak akkor lehetséges, ha képessé válik egy új létforma kialakítására; ha olyan új típusú emberré tudja magát kovácsolni, amely – éppen az olyan helyzetekben, melyek mindenki mást tönkretennének – meg tudja ragadni az élet abszolút értelmét.” (A cinóberösvény. Budapest, 2006, Nemzetek Európa Kiadó, 233–234. o.)

Messze túl az említett – alacsonyabb – szempontokon, pszichológián és egyebeken, az *Acélzivatárban* legmélyebb jelentése, értelme e sorokban tárul fel. Ernst Jünger, aki a háborúban nap mint nap a halállal nézett szembe, számos alkalommal súlyosan megsebesült – és aki a háború végén megkapta a *Pour le mérite* érdemrendet, a legmagasabb porosz kitüntetést –, annak ellenére is, hogy később milyen politikai és szellemi kanyarokat vett a pályája, a lövészárookban „új emberré” lett.

Könyvének egyik erénye éppen abban áll, hogy a legteljesebb mértékben mellőzi a morális, politikai, elemző szempontokat, és lecsupaszítva, szinte a maga őseredetiségében figyelhető meg az emberi lét az egyik határhelyzetében: a háborúban végbemenő elementáris erejű megmérettetésben.

Milán Péter

Ernst Jünger **HOMOKÓRÁK KÖNYVE**

(H. n., 2012, Bookart)

Tengernyi víz folyt le a Dunán, mióta 2004-ben megjelent magyar nyelven Ernst Jünger regénye, *A márványszirteken*. Korábban csupán részletek jelentek meg műveiből, éppen csak bepillantást

engedve a százkét esztendőit megélt német író életművébe.

E hiányt pótolandó 2012-ben a csíkszeredai Bookart kiadó arra vállalkozott, hogy kiadja a szerző 1954-ben napvilágot látott kontemplatív művét az időről, mely a *Homokórák* könyve címet viseli. Kétségtelenül szép kiállítású, igényes könyvet vehet kezébe az Olvasó, ezt az is jelzi, hogy 2013-ban szépirodalom kategóriában elnyerte a Szép Könyv-díjat a 19. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron. Ebben bizonyára nagy szerepet játszottak Katrin Koopmann ízléses illusztrációi, melyek vizuális meditációs objektumokként szolgálhatnak a könyv olvasása közben. Említésre méltó a székellyföldi származású, németországi emigrációban élő író és rendező, Hajdú Farkas-Zoltán fordításának igényessége is: gördülékény, jól olvasható a magyar szöveg. (A kötetben előforduló apróbb hibák feltehetően a lektorálás hiányának vagy felületességének, esetleg az érre szánt idő és anyagi lehetőségek szűkösségének tudhatóak be.)

A Szerző e művében különösképpen „megfigyelhető például, milyen nagy jelentőséget tulajdonít az élet úgynevezett apró dolgai szemlélésének (személyek, tulajdonságaik, velük kapcsolatos anekdoták, tárgyak). Jünger mindenképp filozófiai következtetésekre képes jutni, anélkül, hogy az irodalom formai követelményeit átlépné” – amint azt Horváth Róbert megjegyezte (*Artifex. Művészeti online folyóirat és portál*, 2004. március 21.). Könyvtárszobájában egy ajándékba kapott homokórát szemlélve, a jelentéktelennek tűnő dolgok titkait fürkészve jut el a gondolkodó író a magától értetődő dolgok, illetve folyamatok és történések filozófiai, ám alapvetően filozófiát meghaladó háttérig. Noha nem nevezhető egyértelműen metafizikus, főként nem tradicionális szerzőnek, Jünger metafizikai érzékenysége nyilvánvaló. Ugyanaz az attitűd érhető itt tetten, mint

kor- és honfitársa, Rudolf Pannwitz esetében (vö. *Magyar Hüperion*, II. évf. 1. sz. 58–61. o.): a „hétköznapi” dolgok, tevékenységek felemelése, visszavezetése szívünkbe, egészen a forrásukig. Nevezhetjük ezt a civilizációt, illetve a hétköznapi titkok e halmazát alkotó kis misztériumok iránti fogékonyságnak, s talán éppen ezek fel- és bemutatása a legfőbb érdeme a könyvnek, mivel meglétük és mély értésük nélkül nem is beszélhetünk valódi civilizációról.

A hosszas anyaggyűjtés és kiterjedt levelezés után összeálló, szellemi kalandozásra csábító mű háttérében az ember és az idő viszonyával kapcsolatos reflexiók állnak, kiindulva az archaikus társadalmak időmérő eszközök nélküli időérzékeléséből és életmódjából, ahol a természethez, a kozmikus időhöz igazodó „*ad hoc foglalkozások*”, a játék, a halászat-vadászat, az aratás stb., vagyis a tevékenységek szabják meg a rájuk fordított időt. A körbeforgó és a továtűnő időről szóló fejezet a ciklikus és a lineáris időfelfogás különbözőségét taglalja. Az első napórák, majd víz- és tűzórák, illetve virág- és más természeti órák bemutatásán keresztül végül eljutunk egy nem folyó, nem pergő, hanem „másfajta”, a fogaskerekes órák „ugró” mutatóival mért mechanikus és absztrakt, tartalmaitól megfosztott, egyenletes időhöz és az azokból következő időszemlélethez. Persze hosszú út vezetett idáig, mely elképzelhetetlen a kerék megjelenése, illetve az első egyszerű erőátviteli gépek, emelők, malmok alkalmazása, a technika fokozatos térhódítása nélkül. Külön fejezet szól a Kr. u. első ezredforduló környékén, a görög katedrálisok építésének kezdetén jelentkező újszerű, kísérletező és kutató szellemiségről, amelynek első nagy képviselője Aurillaci Gerbert, a későbbi II. Szilveszter pápa volt, akit számos kortársa az ördöggel szövetkező varázslónak, mintegy az első fausti figurának tartott. (Noha már az ókorban, Kr. e. 200 körül is ké-

szültek a kiváló matematikus és gépész hírében álló, főként vízóráiról híres Hérón műhelyében a mechanika elveire épülő, többek közt lég- és gőznyomással mozgatott különös készülékek, e találmányok egyike sem nevezhető például a gőzgép előfutárának, mivel az „teljesen más dinamikájú alapérzést feltételez”. Az antik világ emberei „minden életfeladatuk elvégzésére rendelkeztek megfelelő eszközökkel és felszereléssel. Ha ezeket hiányosaknak, fogyatékosaknak tartjuk, korunk előítélete szól belőlünk; mai felszereltségünk nem hiányzott az antikvitásnak, mi több, gépeink tönkretették volna azt a világot. Pusztító hatásuk ma is felmérhető azokban az idegen kultúrákban, ahová eljutnak.” E problematika kapcsán olvasóink figyelmébe ajánljuk Buji Ferenc „Feltalálás, avagy a fejlődés lavínája” című kiváló tanulmányát *Magasles* című kötetének [Budapest, 2003, Kairosz] 79–96. oldalán.)

Jünger imént említett metafizikai érzékenységet bizonyítja az a megállapítása, miszerint „*az emberiség történelme lényegében szellemtörténet, nem természetrajz*” (81. o.). A korábban kultikus igényt szolgáló, a közös imádságok kezdetét jelző időmérő szerkezetek szerepének átalakulására jól rávilágít, hogy „*óraművek, mégpedig a legpontosabbak szabályozzák a tömegpusztító fegyverek működését is; manapság az emberek intelligenciájának és munkaerejének nagy részét ezek kifejlesztésére és előállítására fordítja. (...) A bombák gyutacsai ugyancsak órák, bennük ott ketyeg a halál. Talán feltehetjük a kérdést: vajon nem kultúránk további menete mutatkozik-e meg bennük? Az a folyamat, amely kritikus stádiumába lépett, és fel-tartóztathatatlanul lángba boruló vége felé rohan? Ez az óriási, önpusztító eszeség a ragnaröknek, az istenek alkonyának rokona*” (105–106. o.).

Az előzmények után a kötet második felet már teljességgel a homokóráknak szenteli a Szerző: vizsgálja az elnevezés etimológiáját, a készülék eredetét, fizikai alkotóelemeit és for-

máját, valamint leggyakrabban betöltött funkcióit könyvtárszobákban, szószékeken, tengerjáró hajókon. Csupán kultúrtörténeti szempontból is roppant izgalmas nyomon követni a homokórák felbukkanását, nem csupán a praktikus mindennapokban, hanem az irodalomban és a festészetben is, a mulandóság szimbólumaként. Dürer „homokórás” meseterhármasának egyikén, az 1513-ban alkotott *A lovag, a halál és az ördög* című képen az „idő hieroglifájaként” megjelenő homokórát elsőleges jelentésében, a halál jelképeként ábrázolja. Ahogy Goethe írta: „Az az igazi szimbolika, amelyben a különös általános érvényű lesz, nem mint álom vagy árnyék, hanem mint a titok élő, jelenvaló megnyilvánulása.”

Zárszóként hadd idézzem, hogy végső tanulságként szem előtt tarthassuk – követendő példaként

napjaink küzdelmei közepette – Jünger elemzését a metszet és központi alakjának magatartása kapcsán: „a lovag szemmel láthatóan sem az ördögnek, sem a halálnak nem tulajdonít jelentőséget, gondolataiba merülve, felnyitott sisakrostéllyal poroszkál az elhagyatott úton. Arcvonásairól sem félelmet, sem derültséget nem lehet leolvasni. Inkább belső találkozásról beszélhetünk, a sorshelyzet mélyiséges tudatosulásáról, amelyet hirtelen támadt halálsejtelem vált ki (...)

[A]zt érezzük, a lovag akár itt, akár a túlvilágon megállja a helyét. Felső sarkában a szakadék mögül várkastély sejlik fel, amely inkább királyi, mint lovagi várhoz hasonlít, de valószínűleg »az égbe épített város«, az időtlen erőd jelképe, amely mindig biztonságot nyújt, még akkor is, és főleg akkor, ha a homokóra eltörött. Ezen alapszik a lovag higgadt nyugalma”.

Umenhoffer István